

Uniwersytet Wrocławski
Wydział Nauk Społecznych
Instytut Studiów Międzynarodowych

mgr Michał Włodarczyk

**Dyskurs nacjonalistyczny w polityce Kremla po
aneksji Krymu**

Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem
dr hab. prof. UWr. Larysy Leszczenko
dr. Marcina Koczana

Wrocław 2020

Streszczenie w j. polskim

Celem pracy jest pokazanie rosyjskiego dyskursu nacjonalistycznego jako wielowymiarowego zjawiska, politycznego, prawnego, religijnego, a także towarzyszącej mu propagandy. Wzmocnienie retoryki nacjonalistycznej na Kremlu obserwowane jest od początku trzeciej kadencji prezydenckiej Władimira Putina, a jej kulminacją oraz objawem zagrożenia dla bezpieczeństwa międzynarodowego była aneksja Krymu. Wydarzenie to jest także cezurą czasową pracy, Autor opisuje wydarzenia głównie z lat 2014-2020, mając na celu zapewnienie relatywnej aktualności rozprawy.

Pytania badawcze dotyczą współczesnego sposobu pojmowania idei nacjonalizmu w Federacji Rosyjskiej oraz charakterystyki medialnej propagandy rosyjskiej związanej z wydarzeniami na Ukrainie, co jest ważne w kontekście trwającej wojny informacyjnej Rosji z Zachodem. Postawiono hipotezę zakładającą, że w dyskursie nacjonalistycznym Kremla nie można przyjąć pojedynczego paradygmatu nacjonalizmu, ponieważ realizowane jest obecnie zarówno prymordialne oraz modernistyczne rozumienie narodu, a oficjalny rosyjski nacjonalizm jest konglomeratem dwóch powyższych. Drugą hipotezą jest zróżnicowanie treściowe i formalne medialnej propagandy rosyjskiej w zależności od charakterystyki jej docelowego odbiorcy. Hipotezą pomocniczą jest ograniczona rola myśli euroazjatyckiej a szczególnie postaci Aleksandra Dugina w polityce Władimira Putina.

W rozdziale pierwszym Autor dokonuje teoretycznego przeglądu pojęć narodu i nacjonalizmu, przedstawiając ich definicje i poglądy najważniejszych badaczy zjawiska, szczególnie paradygmatu modernistycznego w ujęciu Ernesta Gellnera. Rozdział ten zawiera także rozważania na temat dychotomii nacjonalizmu Hansa Kohna, oraz jego krytykę.

Rozdział drugi to zwięzła analiza rosyjskiej historiozofii związanej z myślą narodową oraz ukazanie jej wpływu na kształtowanie się nacjonalizmu w Rosji – od mitologii Trzeciego Rzymu, przez Fiodora Dostojewskiego i jego Rosjanina-bogoność, aż po dwudziestowiecznych Euroazjatów i współczesne niejednorodne środowisko nacjonalistyczne.

W rozdziale trzecim Autor przybliży rosyjski system medialny oraz proces stopniowej nacjonalizacji mediów Federacji Rosyjskiej od lat 90. po początki XXI wieku, a tym samym ograniczanie wolności słowa i krystalizację istniejącego obecnie w Rosji struktury medialnej jako pasa transmisyjnego interesów Kremla. Wskazane zostaje symbioza rosyjskich mediów oraz świata polityki.

W rozdziale czwartym, empirycznym, Autor analizuje pojęcia związane z propagandą i medioznawstwem, potrzebne mu do zaprezentowania wyników swoich badań. Badania oparte na obserwacji materiałów źródłowych – *newsów* medialnych poświęconych Ukrainie, jakie od 2014 roku emitowane są w rosyjskiej telewizji. Wybrano czterech nadawców państwowych, dwóch produkujących programy na rynek wewnętrzny – główną rosyjską stację Kanał Pierwszy oraz telewizję Gwiazda należącą do rosyjskiego Ministerstwa Obrony, a także dwa podmioty kojarzone z rosyjskim soft power – telewizję RT i polski oddział agencji informacyjnej Sputnik. Zastosowano metodę próbek czasowych, drogą doboru losowego wybrano artykuły opublikowane w marcu w latach 2014-2019 w portalach internetowych wyżej wymienionych stacji, sklasyfikowano je pod względem tematyki, tonu treści, powtarzalności informacji a także autora. Suplementarnie przybliżono techniki propagandowe zastosowane w rosyjskim filmie paradokumentalnym Krym. Droga do ojczyzny.

Rozdział piąty jest relacją Autora z obserwacji uczestniczącej w 19. Światowym Festiwalu Młodzieży i Studentów w Soczi, gdzie zauważalny był wpływ dyskursu nacjonalistycznego na przebieg wydarzenia, którego nieformalnym celem było upowszechnienie prorosyjskich postaw u młodych ludzi z całego świata, przyszłych liderów w swoich społecznościach.

W ostatnim – szóstym rozdziale Autor dokonuje analizy społeczno-instytucjonalnego (w tym edukacyjnego), prawnego i religijnego aspektu nacjonalizmu. Poruszone zostają kwestie zaostrowania prawa penalizującego społeczną krytykę polityki Kremla, nacisku na wychowanie patriotyczne w szkołach oraz wspólnoty przekonań Kremla i Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej.

W konkluzji Autor potwierdza hipotezy – jego badania wykazują znaczne zróżnicowanie sposobu przekazywania informacji o Ukrainie przez rosyjskie media w zależności od tego czy skierowane są do odbiorcy rosyjskiego, czy zagranicznego. Przedstawiona zostaje prognoza dalszego rozwoju dyskursu nacjonalistycznego w Rosji w kontekście wyzwań takich jak sankcje międzynarodowe czy impas wojny w Donbasie. Zaproponowane zostają obszary mogące stanowić podstawę dalszych badań rosyjskiego nacjonalizmu i jego medialnej propagandy.